

MUNI
ARTS

Autor se představuje

Prof. PhDr. Martin Wihoda, PhD.
Faculty of Arts
Masaryk University
Czech Republic

Lipský rukopis Ms 1324

Rudolf Köpke datoval opis do 12. století. Jeho závěr upřesnil Bertold Bertholz, který po diskusi s Wilhelmem Weinbergem konstatoval, že se rukopis skládá z nepravidelně oříznutých pergamenových listů podružné kvality a že zhotovitel pracoval na zakázce kolem přelomu 12. a 13. století.

Klaus Naß však připomněl, že za kronikou následuje shodnou rukou pořízený katalog papežů do pontifikátu Hadriána IV. (1154–1159). Dále upozornil, že opis byl pořízen podle předlohy, k níž měl přístup kompilátor zvaný Annalista Saxo, který v Magdeburgu mezi léty 1148–1152, kdy sestavil říšskou, letopisecky strukturovanou kroniku.

Lipský rukopis proto musel vzniknout v polovině 12. století, čili krátce, dvě, nejvýše tři dekády po Kosmově smrti. Jak si ale vysvětlit nezvyklý, poměrům ve svatovítské kapitule neodpovídající oděv a jeho barevnost?

Kosmas se v kronice zmínil o zásluhách probošta Marka, kterého obdivoval pro jeho učenost a zásluhy při správě svatovítské kapituly. Kanovníkům totiž zajistil důstojné příjmy a oděv (*religionis habitum*), aby na kůru nesloužili ve světském šatstvu (II/26, s. 119).

RUDOLF KÖPKE, *Cosmae decani Pragensis Chronica Boemorum*, Hannover 1851 (MGH SS IX), s. 22.

B. BRETHER, W. WEINBERGER, *Chronica Boemorum*, s. LIV.

KLAUS NAß, *Die Reichschronik des Annalista Saxo und die sächsische Geschichtsschreibung im 12. Jahrhundert*, Hannover 1996 (MGH Schriften 41), s. 254–255, pozn. 908.

Dux fuit hic quantus, rexit dum spiritus artus¹, K. 130, 27.
Ex eius gestis iam scriptis scire potestis, 1125.
Qua dignus laude sit quoque colendus honore.
Sit libri finis, nostri ducis est ubi finis^a.

LIX. Quoniam quidem primi^a in exordio libri me-
mini me dixisse hanc chronicam sub temporibus Wladiz-
lai ducis et Hermanni presulis editam esse, quibus iam
ex hac convalle^b lacrimosa² fato transvectis ad loca for-
san deliciosa, sed adhuc gestarum rerum exuberante ma-
teria, utrum ibi figam littori anchoram an etiam
nunc furentibus euris^c in altum carbasa tendam,

Consule formosa^d mea doctrix nunc mihi Musa.

Tu enim, que numquam senescis, me senem ad iuvenilia
studia^e inquietare non quiescis, haud ignoras, quod in
uno quocumque^f sene, sicut in me, puerilis est sensus
et debilis animus. O si mihi iam octogenario pre-
teritos Deus referat annos³, quibus olim Leodii sub
Francone^g magistro tum^h grammaticae tum dialeticaeⁱ artis
in virescit^k [et] pratis mecum lusisti satis! O nimium^l
amabilis iuvenibus et suavis, semper pudica, sed num-
quam vetula, cur me repetis senem? Cur hebetem in-
citas mentem? Iam mihi annosa etas dorsum incurvat⁴,
iam rugosa cutis faciem deturpat, iam pectus velut so-
nipes fessus anhelat, iam vox rauca ceu anser sibilat,
et morbida senectus meos enervat sensus. Certe plus
me delectat^m mollis panis et tosta buccella quam tua
sophismata, que quondam sub vestra molliter cubantes

a) Explicit liber III. Incipit IIII. de chronica boemorum A 3^a; finis libri in
[principi] pio predictus auf dem beschnittenen Rand im 17. Jahrh. nachgetragen A 3^b;
Incipit prologus in quartum librum C 2^a; I. p. i. q. l. cronice Bohemorum editus
a decano Pragensi dicto Cosma et cetera C 2^b.

III, 59 (A 1. 1^a, 2^a, 3. B. C.) — a) fehlt B. b) valle lacrimarum A 2^a.
c) curis A 3. d) formose A 1. e) stadila, korr. stadila, A 1. f) quoque C 3.
g) Franconum A 3. h) cum C 1^b. i) dialeticae C 1. 2; dialecticae *; vgl. Otto de
S. Blasio (Script. rer. Germ. 1912, S. 79, Z. 3). k) virescit B²; virescitibus
A 2^a; viridibus C 2^b; virescit [et] pratis B² et h.; in virescit mecum
We in b. l) nimirum A 1; satis omnium C 2. m) delectant C 3.

in Mitt. des Vereins f. d. Gesch. der Deutschen in Böhmen XXXVI
(1898), 428, der an der älteren Ansicht festhält, daß die Gründung auf
Herzog Svatopluk zurückgehe und in das J. 1108 gehöre, wogegen sie
Novotný Č. D. I, 2, 510 in das J. 1115 verlegt und auf Herzog Wladis-
law zurückführt, den auch das Chron. Zwifalt. (SS. X, 84) als Gründer
nennt.

1) Verg. Aen. IV, 336: dum spiritus hos regit a. 2) Vgl. oben
S. 67, N. 1. 3) Verg. Aen. VIII, 560: O mihi praeteritos referat si
Iuppiter a. 4) Rom. 11, 10: dorsum eorum semper incurva.

K. 130, 46. ascella, suaviter ex tua tenera suximus papilla. O
1125. sophistica cornupeta, ultro viris syllogisticis appetenda,
nobis autem iam satis experta, sine senes, pete iuvenes
tui similes, ingenio acutos et in arcium artibus argu-
tos, qui nuper ad magnam mensam domine^a philosophie⁵
deliciosis pasti epulis et exhaustis tocuis Francie the-
sauris novi philosophi redeunt! Tales oratores inclita
virtus ducis Zobezlai expectat, qui eius mirifica gesta stilo
aureo mirifice deaurare queant^b; quibus et ego senex, quic-
quid inepte deliro, usque ad unguem¹ elimandum^c sup-
plex committo. Horum et omnium ista legencium
cum licentia liceat mihi prefati ducis

Pluribus ex gestis² aliquid contingere scriptis.

Et qui me senem vituperas, ipse cum sis sapiens, the-
saurum³ tue scientie in lucem proferas et hunc rudem¹⁵
textum pro materia habeas^d.

LX. Regnante^a domino^b nostro Iesu Christo, trino^b
et uno^c omnipotente Deo, uti supra retulimus, duce Wla-
dizlao ex hac luce subtracto frater eius Zobezlao^d,
etate quidem iunior⁴, sed maturis sapientia maturior,²⁰
manu largus, civibus acceptus, plebi utriusque sexus et
etatis gratus omnibus Boemiis insimul faventibus, XVI.
Apr. 16. kal. Maii iure hereditario⁵ in principatus solio elevatus
est avito.

O qui perpetua mundum ratione gubernas⁶,²⁵
Quisnam speraret vel quisnam credere posset,
Quod pax hoc^e anno fieret sine sanguine magno⁷,

a) deone (done) A 3. b) quent, korr. queunt, A 1. c) elimandum
A 2^a. B. C 1^b. 2. 3; elimandum, korr. von 2. Hd. elimln., A 1. d) habeat. In-
cipit liber quartus de sublimacione Sobeslay in ducem Bohemorum C 2^a.³⁰

III, 60 (A 1. 1^a, 2^a, 3. B. C.) — a) In allen Hss. beginnt dieses Kapitel mit
auffallend großer Initiale R. b) domino — trino fehlt A 2^a. c) so A 1. 2^a;
unleo die übrigen. d) Zobezlao A 1; Sobezlao A 2^a. e) eo A 3.

1) Vgl. oben S. 2, N. 3. 2) Paul. Petricord. Vita s. Martini
II, 160 (Corp. ss. eccles. lat. XVI = Migne LXXI): Attamen e prop-
riis tangam paucissima g. 3) Col. 2, 3: thesauri sapientiae et
scientiae. 4) Mit gutem Grund weist Novotný Č. D. I, 2, 557 N.
die Folgerungen zurück, die Bernhards, Lothar v. Supplinburg S. 69,
N. 17 aus diesem Komparativ über das Altersverhältnis der beiden Thron-
bewerber, der Vettern Sobieslaw und Otto II. von Olmütz gezogen hat.
5) Über das Erbrecht des Herzogs Sobieslaw vgl. A. Köster, Die staat-
lichen Beziehungen S. 23, N. 3; meine Gesch. Böhmens und Mährens,
S. 203; Novotný Č. D. I, 2, 561 ff. 6) Boeth. Cons. phil. III, metr. 9, 1:
O qui — gubernas. 7) Wohl mit Beziehung auf diese Worte des
Cosmas schrieb dann sein Fortsetzer, der Mönch von Sasawa (SS. IX,
45

LIX.

Pamatuji se, že jsem řekl v úvodu první knihy, že tato kronika byla vydána za časů knížete Vladislava a biskupa Heřmana. Ti byli již z tohoto slzavého údolí osudem přeneseni v kraj bohdá blaženosti, ale dějinné látky zbývá ještě hojnost. A proto

sličná rádkyně má, dej nyní, Múzo, mi radu,

mám-li tu zaraziti kotvu u břehu, či, ač dosud burácejí větry, mám rozestříti plachty k plavbě na širé moře. Vždyť ty, jež nikdy nestárneš, neustáváš mne, starce, pokoušet k jinošským studiím, ač dobře víš, že ve mně jako v každém starci jest dětinská mysl a slabý duch. Kéž by mně, již osmdesátiletému, Bůh vrátit chtěl ta minulá léta, v nichž sis dost nahrála se mnou kdysi v Lutychu pod mistrem Frankem na trávnících a lukách gramatiky a dialektiky! Ty, nadmíru líbezná jinochům a milá, vždy cudná, ale nikdy nezestárlá, proč na mne, starce, znova dorážíš? Proč otupělou mysl podněcuješ? Již mi letitý věk shýbá záda, již mi svaštělá kůže hyzdí obličej, již prsa dýchají jako utahaný kůň, již drsný hlas sípe jako husa a chorobné stáří oslabuje mé smysly. Věru více mne těší měkký chléb a topinka než tvá sofistmata, jež jsme kdysi, měkce léhající pod vaší peřinkou, sladce sávali z tvého něžného prsu. Ó sofistiko trkavá, syllogistikům sama sebou žádoucí, nám však již dosti ze zkušenosti známá, nechej starců, hoň se za jinochy sobě podobnými, bystře nadanými a v uměních všeho umění důvtipnými, kteří, nakrmivše se nedávno při velikém stole paní filosofie rozkošnými jídly a vyčerpavše poklady celé Francie, vracejí se jako noví filosofové!

Na takové učence čeká slovatná ctnost knížete Soběslava, na učence, kteří by dovedli podivuhodné jeho skutky zlatým rydlím podivuhodně ozlatiti. Těmto i já, stařec, vše, co neobratně blábolím, odevzdávám s prosbou, aby to bezvadně vypilovali. S dovolením jejich a všech to čtoucích budiž mi dovoleno z mnohých

tohoto knížete činů se něčeho dotknouti písmem.

A kdo mě, starce, haníš, když sám jsi moudrý, poklad své učenosti vynes na světlo a tento můj neumělý spis pokládej za pouhou látku.

Postava téměř anonymní...

Zemřel 18. října 1125 (Přípisek k poslední kapitole III/62):

„*Noverint omnes in Christo fideles huius chronice compositorem, scilicet Cosmam reverentissimum Pragensis ecclesie decanum, XII. Kal. Novembris obisse eodem anno, quo ducem Zobezlaum constat intronizatum fuisse*“.

Narodil se 1045 (III/59):

„*O si mihi iam octogenario preteritos Deus referat annos*“.

Sám se ale k roku 1074 označil za hocha (II/34):

„*Heus, inquit, indica mihi, bone puer, ubi iacet sanctus Radim, sancti Adalberti frater*“.

Jeho předek měl být údajně přivlečen z Polska roku 1039 (II/5):

„*adductus est [attavus meus] consors in clero, presbiter officio*“.

Studoval v Lutychu u Mistra Franka. Výslovně se zmiňuje o gramatice a dialektice, které byly společně s rétorikou součástí trivium (III/59).

Jeho družkou byla Božetěcha, která zemřela roku 1117 (III/43).

Měl syna Jindřicha, který roku 1123 vykonal pouť do svaté země (III/51):

„...*Henricus, qui et Sdik, et cum eis alii Hierosolimam perrexerunt, ex quibus quidam mense Novembri redierunt, quidam ibi interierunt...similiter et Bertoldus, cliens Heinrici, filii mei*...“

V roce 1091 provázel pražského biskupa Kosmu a moravského biskupa Ondřeje do Mantovy (II/49).

V roce 1094 provázel oba biskupy do Mohuče (III/3).

V roce 1099 provázel pražského biskupa Heřmana od Ostřihomi (III/9), kde společně s biskupem přijal kněžské svěcení.

V roce 1120 (?) převzal pro příteli Gervasiovi děkanský úřad.

